

Agnieszka Olszewska
Prawne aspekty przemocy w rodzinie

Spis treści:

Wstęp	3
Naruszenie praw dziecka	6
Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa znęcania	6
Być świadkiem – uprawnienie czy utrudnienie?	8
Policja i prokuratura – ich rola w prowadzeniu postępowania przygotowawczego	11
Gdy dziecko jest ofiarą bądź świadkiem przestępstwa	12
Nowe rozwiązania przyjęte w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	17
Bibliografia	22
Aneks	23

Agnieszka Olszewska

PRAWNE ASPEKTY PRZEMOCY W RODZINIE

Przemoc jest narzędziem krzywdzenia i oznacza brak szacunku dla drugiego człowieka. *Przemoc domowa* to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie skierowane przeciw członkowi rodziny, które narusza prawa i dobra osobiste powodujące cierpienie i szkody. Do cech przemocy należy zaliczyć, to że zawsze jest intencjonalna, wiąże się z naruszeniem dóbr drugiej osoby, najczęściej udaremnia obronę, zawsze prowadzi do szkód, za przemoc odpowiedzialny jest zawsze sprawca, w każdej postaci przemoc jest przejawem wrogości, bezradności, niszczy rezultaty wychowawcze.

Źródeł przemocy można się doszukać wiele. Przede wszystkim są to różnice istniejące między ludźmi, i pojawiające się w związku z nimi sprzeczności. Mają one podłoże ekonomiczne, polityczne, ideologiczne, religijne, kulturowe, ale również biologiczne, pokoleniowe. Powoduje to, iż dążenie przez jednych do osiągnięcia swoich celów odbywa się zazwyczaj kosztem drugich, często przy użyciu właśnie siły. Nie wolno jednak zapominać, że ta siła bywa również stosowana dla samej siebie, ewentualnie dla doznania jakiejś wynaturzonej przyjemności, satysfakcji. Kolejnym źródłem przemocy jest demoralizacja – czyli upadek wartości moralnych, rozpad więzi społecznych.¹ Sprzyja temu ogólne zubożenie społeczeństwa, które obserwujemy na każdym kroku. Coraz bardziej widać różnice w poziomie życia poszczególnych rodzin. Nie ma u nas obecnie właściwie tzw. klasy średniej. Są albo mający dużo albo niemający nic. Brak pracy, perspektyw dla młodych, ciągła pogoń za pieniędzem, aby zapewnić choćby minimum egzystencji swojej rodzinie, to wszystko sprzyja ogólnemu niezadowoleniu, poczuciu krzywdy, niespełnienia, a co za tym idzie, frustracji. Frustracja natomiast często prowadzi do konieczności rozładowania nagromadzonych złych emocji, co ma właśnie wyraz w krzywdzeniu innych.

Kolejnego źródła przemocy można dopatrzeć się również w swoistym propagowaniu jej przez różne ideologie, siły polityczne, a także swoiste, ukryte propagowanie przemocy

---

¹ Michalik M., (2003), *Krzywdza dzieci*, [w:] Tubalicki W. (red.), *Krzywdza. Zagadnienia teoretyczne i problemy praktyki*, Olsztyn: Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego, s. 219.

w środkach masowego przekazu, zwłaszcza przez obrazy filmowe, nasycone brutalnymi akcjami i aktami.²

Zgodnie z definicją przyjętą przez Radę Europy w 1986 r. za przemoc fizyczną uważa się „*jakikolwiek czyn lub zaniechanie ze strony jednego członka rodziny wobec innych jej członków, które zagrażają życiu, cielesnej bądź psychicznej integralności lub wolności innego członka danej rodziny albo poważnie szkodzą rozwojowi jego osobowości*”³.

Polskie prawo karne penalizuje przemoc w rodzinie w art. 207 § 1 kodeksu karnego (dalej k.k.). Przedmiotem ochrony jest rodzina, jej prawidłowe funkcjonowanie oraz opieka. Autorzy komentarzy wskazują też, że przepis chroni zdrowie oraz bezpieczeństwo osobiste osób, do których zaliczamy nie tylko osoby najbliższe, ale także osoby nienależące do rodziny sprawcy (osoby pozostające wobec sprawcy w stałym lub przemijającym stosunku zależności, małoletni oraz osoby nieporadne ze względu na swój stan psychiczny lub fizyczny).

Zgodnie z art. 207 k.k. za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą (współmałżonkiem, wstępnymi, zstępnymi, rodzeństwem i powinowatymi, a także nad osobami pozostającymi w faktycznym wspólnym pożyciu) lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny grozi kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Jeżeli czyn określony powyżej połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Jeżeli następstwem stosowania przemocy w rodzinie jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12⁴. Poza wieloczynnościowym przestępstwem znęcania się przemoc w rodzinie może również przyjmować m.in. postać naruszenia nietykalności cielesnej (art. 217 k.k.), naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia (art. 157 k.k.), groźby bezprawnej (art. 190 k.k.), zgwałcenia (art. 197 k.k.)⁵, a także inne zachowania, które są określone w Kodeksie karnym.

---

² Michalik M., (2003), *Krzywdza dzieci*, [w:] Tubalicki W. (red.), *Krzywdza. Zagadnienia teoretyczne i problemy praktyki*, Olsztyn: Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego, s. 219.

³ Browne K., Herbert M., (1999), *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, s. 17.

⁴ Art. 207 *Kodeksu karnego*.

⁵ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, druk sejmowy nr 3639 (<http://orka.sejm.gov.pl/proc4.nsf/opisy/3639.htm>).

„Znęcanie się” oznacza zazwyczaj zachowanie złożone z pojedynczych czynności naruszających różne dobra, takie jak zdrowie, wolność osobistą, cześć, mienie. Katalog zachowań wypełniających pojęcie znęcania się fizycznego lub psychicznego jest otwarty i nie jest możliwe stworzenie zamkniętej listy tego typu zachowań. Podkreślenia wymaga fakt, że aby można było mówić o znęcaniu się, niezbędne jest istnienie przewagi sprawcy nad ofiarą, przy czym nie chodzi wyłącznie o przewagę fizyczną – możemy także mówić o przewadze psychicznej, ekonomicznej, społecznej itp. Znęcanie się jest niezależne od tego czy pokrzywdzony sprzeciwia się sprawcy i próbuje się bronić, czy też nie. Stosowane przez taką osobę środki obronne należy uznać za usprawiedliwione, ponieważ są podejmowane w obronie przed bezpośrednim, bezprawnym zamachem na jej dobro. Nie można więc uznać, że obrona osoby, nad którą sprawca się znęca, odbiera jego działaniu cechy przestępstwa⁶.

Przestępstwo przemocy w rodzinie można popełnić zarówno przez działanie (bicie, lżenie), jak i zaniechanie (np. dręczenie głodem, nieudzielanie pomocy). Ma ono charakter formalny, w jego znamionach nie mieszczą się ujemne następstwa wywołane w stanie zdrowia pokrzywdzonych. Jest to przestępstwo bezskutkowe (formalne), dokonane z chwilą znęcania się niezależnie od skutku, jaki znęcanie się spowodowało. Wystarczy, gdy poszczególne akty lub działanie jednorazowe osiągnęło stopień odpowiadający pojęciu znęcania się⁷. Natomiast wywołanie skutku, który będzie wykraczał poza zakres znamienia znęcania się i wyczerpywał znamiona innego przestępstwa, będzie uzasadniało przyjęcie kumulatywnej kwalifikacji czynu.

Przemoc w rodzinie jest przestępstwem podlegającym ściganiu z urzędu, a więc do wszczęcia postępowania nie jest wymagana inicjatywa osoby pokrzywdzonej, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa może złożyć każdy.

---

⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 sierpnia 1970 r., IV KR 146/70, OSPiKA 1971, nr 2, poz. 41.

⁷ Tyszkiewicz, L., Hoc S., Wąsek A., Filipkowski W., Siwik Z., Kulik M., Bojarski M., Radecki W., Hofmański P., Sienkiewicz Z., Wilk L., Górniok O., Filar M., Kalitowski M., Paprzycki L., Pływaczewski E., Stefański R., (2010), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, s. 1148.

NARUSZENIE PRAW DZIECKA

Każda sytuacja pozostawienia dziecka bez opieki może wypełniać znamiona przestępstwa określonego w art. 160 k.k., zgodnie z którym narażenie człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat 3. W sytuacji, gdy na sprawcy ciąży obowiązek opieki nad osobą narażoną na niebezpieczeństwo, podlega on karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Karze określonej powyżej nie podlega sprawca, który dobrowolnie uchylił grożące niebezpieczeństwo. **Należy także pamiętać, że dziecko, które nie ukończyło 7. roku życia, w żadnym wypadku nie może pozostać bez opieki!**

Zgodnie z art. 106 kodeksu wykroczeń, osoba, która mając obowiązek opieki lub nadzoru nad małoletnim do lat 7 albo nad inną osobą niezdolną rozpoznać lub obronić się przed niebezpieczeństwem, dopuszcza do jej przebywania w okolicznościach niebezpiecznych dla zdrowia człowieka podlega karze grzywny albo karze nagany.

W tym miejscu odnieść się należy do kwestii związanej z karceniem dzieci – a ściślej ze stosowaniem tzw. „klapsów”. Znowelizowana ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wprowadziła do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego **art. 96¹** zakaz stosowania kar cielesnych. Ponadto zgodnie z art. **217 k.k.** uderzenie człowieka lub w inny sposób naruszenie jego nietykalność cielesną zagrożone jest karą grzywny, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku (ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego). Z powoływanych wyżej przepisów jasno wynika, że **zakazana jest jakakolwiek ingerencja w nietykalność cielesną dziecka!**

ZAWIADOMIENIE O POPEŁNIENIU PRZESTĘPSTWA ZNĘCANIA

Gdzie i w jaki sposób składa się zawiadomienie o przestępstwie znęcania?

Ścieżka karna uruchamiana jest poprzez złożenie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa na Policji albo w prokuraturze. Zawiadomienie to można złożyć ustnie do protokołu lub na piśmie, zarówno osobiście, jak i listem poleconym. Ważne, by w zawiadomieniu opisać: co, kto, kiedy zrobił, skąd mamy informacje, kto może coś wiedzieć

o sprawie. Jeśli ofiarą przestępstwa jest dziecko, należy przekazać, co powiedziało – dziecko z przytoczeniem dosłownych wypowiedzi, jak się zachowywało dziecko przy wypowiedzi, czego dziecko nie mówiło. Bardzo ważne jest też, by poinformować o tym czy dziecku aktualnie coś zagraża i czy nadal sprawca może mieć z dzieckiem kontakt.

O tym – czy na skutek zawiadomienia zostało wszczęte postępowanie – organ, do którego zostało złożone, ma obowiązek poinformować osobę składającą zawiadomienie w terminie 6 tygodni. W przypadku braku tej informacji w ciągu 6 tygodni od chwili złożenia zawiadomienia można złożyć zażalenie do Prokuratury Okręgowej (art. 306 § 3 k.p.k.).

Postępowanie karne zostaje wszczęte w przypadku, gdy informacje zawarte w zawiadomieniu uzasadniają podejrzenie popełnienia przestępstwa. Składa się ono z dwóch etapów: postępowania przygotowawczego i sądowego. Jeśli informacje uzyskane przez organy ścigania w niewystarczający sposób uprawdopodobniają popełnienie przestępstwa, to mogą one dokonać czynności sprawdzającym, zanim podejmą ostateczną decyzję (art. 307 k.p.k.).

Kto ma obowiązek złożyć zawiadomienie o przestępstwie i co w sytuacji, gdy obowiązku tego nie dopełni?

Zgodnie z art. 304 k.p.k. każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym prokuratora lub Policję. Instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa. Każdy obywatel ma więc **społeczny obowiązek** zawiadomić o popełnieniu przestępstwa, a instytucje państwowe i samorządowe mają **obowiązek prawny**. Brak wypełnienia tego obowiązku w przypadku zobowiązania prawnego skutkować może odpowiedzialnością karną za jego niedopełnienie. Wyjątkiem od zasady społecznego obowiązku zawiadamiania o przestępstwie jest art. 240 § 1 k.k. sankcjonujący odpowiedzialność karną każdego, kto mając wiarygodną wiadomość, nie zawiadomi właściwych organów o karalnym przygotowaniu, bądź usiłowaniu dokonania przestępstwa. Mowa tu wyłącznie o pewnego rodzaju przestępstwach do których zalicza się niektóre przestępstwa przeciwko pokojowi,

ludzkości, RP, obronności, porządkowi publicznemu, wojenne, a także zabójstwo. Obowiązek, o którym mowa, nie obejmuje adwokatów i duchownych, jeśli dowiedzieli się o popełnieniu przestępstwa w związku z wykonywaną przez siebie pracą (adwokaci – podczas udzielania porady prawnej bądź prowadzenia sprawy, natomiast duchowni – przy spowiedzi. Oba wyjątki wynikają z tajemnicy zawodowej, o której mowa w art. 178 k.p.k.).

Jeżeli obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa jest obowiązkiem społecznym – w przypadku jego niedopełnienia nie ma mowy o żadnego rodzaju odpowiedzialności. Jeśli natomiast jest to obowiązek prawny – osoba, która go nie dopełniła, podlega odpowiedzialności karnej, a często również dyscyplinarnej. Funkcjonariusz publiczny, nie dopełniając tego obowiązku, popełnia przestępstwo określone w art. 231 k.k. oraz dodatkowo podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej.

BYĆ ŚWIADKIEM – UPRAWNIENIE CZY UTRUDNIENIE?

Świadek jest uczestnikiem postępowania, który dostarcza środka dowodowego w postaci zeznań. Często zeznania świadków są jedynym – bądź jednym z nielicznych – dowodów w sprawie. Świadek może czasem stać się przedmiotem oględzin i badań. Zasadą jest, że świadka można poddać oględzinom ciała i badaniu lekarskiemu lub psychologicznemu za jego zgodą (art. 192 § 4 k.p.k.).

Obowiązek stawienia się na wezwanie

Na świadku ciąży obowiązek stawienia się na wezwanie. Przepisy przewidują jednak pewne zwolnienia od tego obowiązku. Na przykład zgodnie z art. 177 § 2 k.p.k. świadka, który nie może się stawić na wezwanie z powodu choroby, kalectwa lub innej niedającej się pokonać przeszkody, można przesłuchać w miejscu jego pobytu. Sąd może zlecić przesłuchanie świadka sędziemu wyznaczonemu ze swego składu lub sądowi wezwanemu, w którego okręgu świadek przebywa, jeżeli świadek nie stawił się z powodu przeszkód zbyt trudnych do usunięcia (art. 396 § 2 k.p.k.). Za przeszkody zbyt trudne do usunięcia można uznać np. znaczną odległość od sądu dla osoby kalekiej.

Na świadka, który bez należytego usprawiedliwienia nie stawił się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie albo bez zezwolenia tego organu wydalili się z miejsca

czynności przed jej zakończeniem, można nałożyć karę pieniężną w wysokości do 10.000 złotych, bądź zarządzić jego doprowadzenie (art. 285 k.p.k.).

Karę pieniężną należy uchylić, jeżeli ukarany dostatecznie usprawiedliwi swe niestawiennictwo lub samowolne oddalenie się. Usprawiedliwienie może nastąpić w ciągu tygodnia od daty doręczenia postanowienia wymierzającego karę pieniężną (art. 286 k.p.k.).

Obowiązek złożenia zeznania

Zgodnie z art. 177 k.p.k. każda osoba wezwana w charakterze świadka ma obowiązek złożyć zeznania. Istnieje tu jednak szereg wyjątków. Niektóre osoby w ogóle nie mogą być wzywane w charakterze świadków mowa tu przede wszystkim o obrońcy lub adwokacie, co do faktów, o których dowiedział się udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę, oraz duchownym co do faktów, o których dowiedział się przy spowiedzi (art. 178 k.p.k.). Osoby zobowiązane do zachowania tajemnicy państwowej, zawodowej lub służbowej mają obowiązek zeznawania w sprawach objętych tą tajemnicą dopiero po zwolnieniu z niej przez uprawniony organ (art. 179 i 180 k.p.k.).

Świadek składający zeznania w postępowaniu przygotowawczym ma obowiązek powtórzyć je przed sądem, chyba że zgodnie z wnioskiem prokuratora nie będzie wzywany do sądu bądź sąd zrezygnuje z przesłuchania go.

Obowiązek mówienia prawdy

Każdy świadek ma obowiązek mówienia prawdy i niezatajania prawdy pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Warunkiem odpowiedzialności jest uprzedzenie świadka o odpowiedzialności karnej lub odebranie przyrzeczenia (art. 233 § 1 i 2 k.k.). Zgodnie z art. 190 k.p.k. przed rozpoczęciem przesłuchania należy uprzedzić świadka o odpowiedzialności karnej za zeznanie nieprawdy lub zatajenie prawdy.

W postępowaniu przygotowawczym świadek podpisuje oświadczenie, że został uprzedzony o tej odpowiedzialności.

Przyrzeczenie natomiast może być odebrane od świadka wyłącznie przez sąd. Świadek składa przyrzeczenie przed rozpoczęciem zeznań. Można odstąpić od odebrania przyrzeczenia od świadka, jeżeli obecne strony nie sprzeciwiają się temu (art. 187 k.p.k.).

Nie odbiera się przyrzeczenia:

- od osób, które nie ukończyły 17 lat;

- gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że świadek z powodu zaburzeń psychicznych nie zdaje sobie należytej sprawy ze znaczenia przyrzeczenia;
- gdy świadek jest osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa będącego przedmiotem postępowania lub pozostającego w ścisłym związku z czynem stanowiącym przedmiot postępowania albo gdy za to przestępstwo został skazany;
- gdy świadek był prawomocnie skazany za fałszywe zeznanie lub oskarżenie (art. 189 k.p.k.).

Prawo do odmowy zeznań i odpowiedzi na poszczególne pytania

Prawo do odmowy zeznań przysługuje zgodnie z art. 182 k.p.k. osobie najbliższej dla oskarżonego i trwa mimo ustania małżeństwa lub przysposobienia.

Prawo odmowy zeznań przysługuje także świadkowi, który w innej toczącej się sprawie jest oskarżony o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem.

Świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe (art. 183. § 1. k.p.k.).

Można zwolnić od złożenia zeznania lub odpowiedzi na pytania osobę pozostającą z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym, jeżeli osoba taka wnosi o zwolnienie (art. 185 k.p.k.). Osoba uprawniona do odmowy złożenia zeznań albo zwolniona na podstawie art. 185 może oświadczyć, że chce z tego prawa skorzystać, nie później jednak niż przed rozpoczęciem pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym; poprzednio złożone zeznanie tej osoby nie może wówczas służyć za dowód ani być odtworzone (art. 186 k.p.k.).

Utajnienie danych świadka, wyłączenie jawności rozprawy

Zgodnie z art. 183 k.p.k. świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe.

Może też żądać, aby przesłuchano go na rozprawie z wyłączeniem jawności, jeżeli treść zeznań mogłaby narazić na hańbę jego lub osobę dla niego najbliższą.

Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności albo mienia w znacznych rozmiarach dla świadka lub osoby dla niego najbliższej, sąd –

a w postępowaniu przygotowawczym prokurator – może wydać postanowienie o zachowaniu w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka, w tym danych osobowych, jeżeli nie mają one znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie.

Postępowanie w tym zakresie toczy się bez udziału stron i objęte jest tajemnicą państwową. W takim przypadku okoliczności, o których mowa w tym przepisie, pozostają wyłącznie do wiadomości sądu i prokuratora, a gdy zachodzi konieczność – również funkcjonariusza Policji prowadzącego postępowanie.

Protokół przesłuchania świadka wolno udostępniać oskarżonemu lub obrońcy tylko w sposób uniemożliwiający ujawnienie okoliczności, o których mowa.

Świadka przesłuchuje prokurator, a także sąd, który może zlecić wykonanie tej czynności sędziemu wyznaczonemu ze swojego składu – w miejscu i w sposób uniemożliwiający ujawnienie danych świadka (art. 184 § 1, 2 i 3 k.p.k.).

POLICJA I PROKURATURA – ICH ROLA W PROWADZENIU POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZEGO

Dochodzenie prowadzi Policja, natomiast śledztwo prokurator. Zgodnie z art. 311 § 3 k.p.k., jeżeli prokurator wszczął śledztwo, może powierzyć Policji jego przeprowadzenie w całości lub w określonym zakresie albo dokonanie poszczególnych czynności śledztwa; w wypadkach określonych w art. 309 pkt 2 i 3 nie można powierzyć Policji prowadzenia śledztwa w całości.

Policja może dokonać innych czynności, jeżeli zachodzi taka potrzeba. Zgodnie zaś z art. 311 § 5 k.p.k. prokurator może zastrzec do osobistego wykonania jakąkolwiek czynność śledztwa, a w szczególności czynności wymagające postanowienia, związane z przedstawieniem zarzutów, zmianą postanowienia o przedstawieniu zarzutów lub zamknięciem śledztwa.

Uprawnienia Policji przysługują także organom Straży Granicznej oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, w zakresie ich właściwości, oraz innym organom przewidzianym w przepisach szczególnych (art. 312 k.p.k.).

Prokurator sprawuje nadzór nad postępowaniem przygotowawczym w zakresie, w jakim sam go nie prowadzi. Może również objąć nadzorem postępowanie sprawdzające,

prowadzone przed wszczęciem postępowania. Prokurator jest obowiązany czuwać nad prawidłowym i sprawnym przebiegiem całego nadzorowanego przez siebie postępowania.

W związku ze sprawowaniem nadzoru prokurator może w szczególności:

- zaznajamiać się z zamierzeniami prowadzącego postępowanie, wskazywać kierunki postępowania oraz wydawać co do tego zarządzenia;
- żądać przedstawienia sobie materiałów zbieranych w toku postępowania;
- uczestniczyć w czynnościach dokonywanych przez prowadzących postępowanie, osobiście je przeprowadzać albo przejąć sprawę do swego prowadzenia;
- wydawać postanowienia, zarządzenia lub polecenia oraz zmieniać i uchylać postanowienia i zarządzenia wydane przez prowadzącego postępowanie.

W przypadku niewykonania przez organ niebędący prokuratorem postanowienia, zarządzenia lub polecenia wydanego przez prokuratora sprawującego nadzór, na jego żądanie przełożony funkcjonariusza wszczyna postępowanie służbowe; o wyniku postępowania informuje się prokuratora (art. 326 k.p.k.).

GDY DZIECKO JEST OFIARĄ BĄDŹ ŚWIADKIEM PRZESTĘPSTWA

Dzieci⁸ z powodu swej małoletniości ustawowo nie posiadają zdolności do czynności prawnych lub posiadają ją w ograniczonym zakresie (art. 11 k.c. i art. 15 k.c.). Bezpośrednią konsekwencją tego uregulowania jest ich zdolność procesowa, którą posiadają w zakresie odpowiadającym zdolności do czynności prawnych (art. 65 §1 k.p.c.). Przyjęcie takiego rozwiązania ustawodawca tłumaczy brakiem zdolności do samodzielnego pokierowania swym życiem. W interesie dzieci i z myślą o nich działają ich przedstawiciele. Są nimi rodzice (art. 98 § 1 zd. i art. 1 k.r.i.o., z zastrzeżeniem, iż dziecko znajduje się pod ich władzą rodzicielską). Jeżeli ma miejsce sytuacja, że rodzice mogą być sprawcami przemocy, a dzieci ich ofiarami⁹, w takim wypadku dzieci – jeśli chcą coś zmienić – muszą zrobić to same.

---

⁸ Dzieci w rozumieniu art. 1 Konwencji o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526.

⁹ Lub jedno z nich, przy biernej postawie drugiego.

Dzieci nie posiadają pełnej zdolności do czynności procesowych, mogą jedynie wpływać na podjęcie działań z urzędu¹⁰. O możliwych skutkach takiego wpływu dzieci mówi art. 27 § 2 regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, który mówi, że jeżeli prośba, wniosek lub skarga pochodzi od osoby niebędącej w stanie dochodzić swych praw, prokurator – gdy nie jest obowiązany do podjęcia działania z urzędu – powinien rozważyć możliwość udzielenia tej osobie pomocy prawnej lub zainteresować właściwą instytucję potrzebą udzielenia takiej pomocy¹¹.

Dyskusyjna jest ocena skuteczności zawiadomienia o przestępstwie składanego przez dziecko. Jeśli przyjąć, że dziecko jest „każdym” według art. 304 §1 k.p.k. i w związku z tym może skutecznie złożyć zawiadomienie o przestępstwie, to tym samym na mocy art. 306 §3 k.p.k. powinno przysługiwać mu prawo wniesienia zażalenia.

Analogicznie przedstawia się to zagadnienie na gruncie postępowania cywilnego. Jeśli przyjąć, że dziecko jest „każdym”, jak stanowi art. 572 §1 k.p.c., i w związku z tym posiada obowiązek zawiadomienia sądu opiekuńczego o znanym mu zdarzeniu uzasadniającym wszczęcie postępowania z urzędu, to tym samym powinno przysługiwać mu szereg uprawnień dotyczących „każdego”, np. na mocy art. 510 k.p.c. – bezpośrednie uczestnictwo w postępowaniu nieprocesowym.

Wspomniane spostrzeżenia pozostają jednak w sprzeczności z faktem nieposiadania przez dziecko zdolności do czynności procesowych, czyli możliwości samodzielnego działania w postępowaniu i skutecznego dokonywania czynności procesowych¹².

Osoba fizyczna ma zdolność procesową we wszystkich sprawach tylko wówczas, gdy ma pełną zdolność do czynności prawnych. Zgodnie z art. 11 k.c. taką zdolność nabywa się z chwilą uzyskania pełnoletności¹³.

Konkluzja, że dziecko nie może skutecznie złożyć zawiadomienia jest trafna przy założeniu, iż zawiadomienie jest czynnością procesową.

Podobnie też od uznania za czynność procesową zależne jest ocenienie skuteczności żądania określonego w art. 72 §1 Konstytucji. Jeśli takie żądanie uznać za czynność

---

¹⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 03.04.1981 r., IV CZ 38/81, OSP 1982/5/66.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 kwietnia 1992 roku, Dz.U. z 1992 r. Nr 038, poz.163.

¹² Siedlecki W., Świeboda Z., (2001), *Postępowanie cywilne*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, s.118–119.

¹³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13.10.1982 r., III CRN 129/82.

procesową, to tym samym trzeba by ograniczyć możliwość dziecka do samodzielnego jego wnoszenia. Jeśli natomiast przyjąć przeciwne założenie, to w ten sposób odbiera się żądaniu skuteczność czynności procesowej.

Przyjmijmy, że informacja pochodząca od dziecka stanowi istotny składnik działań własnych organu, w wyniku których podjęte zostają konkretne decyzje. Mogą być nimi czynności sądu rodzinnego i opiekuńczego mające doprowadzić do odebrania władzy rodzicom. Jeśli wydane zostanie takie orzeczenie, skutkuje ono jednocześnie zniesieniem umocowania do przedstawicielstwa dzieci, które przysługiwało rodzicom. W takiej sytuacji przedstawicielem może zostać kurator, który powinien zatroszczyć się o dobro dziecka, np. wytoczyć rodzicom, w jego imieniu, powództwo o alimenty.

Policja posiada prawny obowiązek wszczęcia postępowania w przypadku uzyskania uzasadnionego podejrzenia o popełnieniu przestępstwa (art. 303 k.p.k.). To, jaki wpływ na to podejrzenie będą miały działania dziecka, zależy jednak od konkretnych okoliczności. Decydująca może być wiara policjanta w oświadczenie dziecka.

Dziecko co do zasady nie posiada możliwości kreatywnego uczestnictwa w procesie – zarówno karnym, jak i cywilnym. Możliwość uzyskania od niego informacji istnieje w przypadku przesłuchania go jako świadka. Od chwili uzyskania zdolności do spostrzegania i komunikowania swych spostrzeżeń, osoby małoletnie mogą być przesłuchiwane jako świadkowie (art. 259 pkt.1 k.p.c. w związku z art. 267 k.p.c.). Dziecko w procesie pełni rolę *instrumentum vocale*. Z jednej strony jego zeznania są źródłem dowodowym¹⁴, z drugiej – nie może skutecznie odmówić złożenia zeznań i odpowiedzi na pytania.

Odstępstwo od takiego postrzegania dziecka wprowadza konstytucyjna zasada, iż w toku ustalania praw dziecka organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka (art. 72 §3 Konstytucji, podobna zasada jest zawarta w art. 12 ust. 2 Konwencji o prawach dziecka). Także w niektórych uregulowaniach szczególnych dopuszczana jest możliwość zapytania się dziecka o jego zdanie. Na przykład w razie zmiany nazwiska dziecka w związku

---

¹⁴ Jak pokazuje praktyka, często kluczowe znaczenie w przypadkach rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej posiada opinia Rodzinnych Ośrodków Diagnostyczno-Konsultacyjnych, wystawiana na podstawie wywiadu z dzieckiem. W tym wypadku dziecko posiada wpływ na ukształtowanie swojej sytuacji, lecz jest on bardzo pośredni.

z zawarciem przez rodziców małżeństwa jego zgoda jest konieczna, jeśli ukończyło 13 lat (art. 88 k.r.i.o.).

Przesłuchanie dziecka jest kwestią niezwykle istotną i prawie tak samo problematyczną. Obecnie podstawowym dążeniem jest doprowadzenie do sytuacji, w której dziecko przesłuchane będzie tylko raz i to w warunkach jak najbardziej dla niego bezpiecznych. Przede wszystkim zgodę na przesłuchanie dziecka, które nie ukończyło 13. roku życia, powinien wyrazić jego prawny opiekun. Obowiązek taki wynika z art. 51 k.p.k. Zazwyczaj wystarczy zgoda jednego z opiekunów (w szczególności, kiedy dziecko jest świadkiem bądź ofiarą przemocy ze strony drugiego rodzica). W sytuacji kiedy oboje rodzice odmówią zgody na przesłuchanie dziecka, a narusza to dobro dziecka, zgodę taką może wyrazić Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Opiekuńczego na wniosek prokuratora. Procedura ta została określona w art. 23 k.p.k.

Aby dziecko było przesłuchiwane tylko raz, można skorzystać z interpretacji art. 316 k.p.k. Niebezpieczeństwo, o którym mowa w tym przepisie, polega głównie na tym, że zgodnie ze stanowiskiem psychologów najbardziej wiarygodne jest pierwsze przesłuchanie dziecka. Każde kolejne może nie tylko prowadzić do coraz mniejszej wiarygodności zeznań, ale powoduje również niepotrzebną traumę.

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Sprawiedliwości postępowania, w których pokrzywdzonymi są dzieci, powinny być prowadzone w formie śledztwa wyłącznie przez wyznaczonych prokuratorów. Przesłuchanie powinno być przeprowadzone przez prokuratora z udziałem psychologa, z uwzględnieniem art. 171 § 3 k.p.k.

Wyjątek stanowią przestępstwa opisane w rozdziale XXV k.k., w których tryb przesłuchania określa treść art. 185a k.p.k.

Ten przepis również nakazuje przesłuchanie dziecka poniżej 15. roku życia w charakterze świadka tylko raz (dopuszczając oczywiście sytuacje wyjątkowe).

Stosując go, należy mieć na względzie brzmienie art. 185b k.p.k., w myśl którego prokurator, zanim przystąpi do przesłuchania, powinien dążyć do uzyskania opinii biegłego psychologa stwierdzającej, czy przesłuchanie dziecka jest możliwe ze względu na jego stan emocjonalny czy zdrowotny, a także rozwój emocjonalny. Jeżeli biegły orzeknie, że wielokrotne przesłuchania dziecka będą szkodliwe dla jego psychiki, a nie będą zachodziły okoliczności przewidziane w art. 185a k.p.k., prokurator powinien rozważyć wystąpienie do sądu o przesłuchanie dziecka w trybie art. 316 § 3 k.p.k.

Bezdiskusyjne jest, iż nawet jednokrotne przesłuchanie dziecka oznacza dla niego traumę – z tego powodu powinno odbyć się w miejscu przystosowanym do wieku i rozwoju dziecka, wyposażonym w sprzęt audiowizualny i lustro weneckie. Nośnik z utrwalonym przesłuchaniem powinien być zabezpieczony i dołączony do materiału dowodowego.

W sprawach, których przedmiotem są przestępstwa popełnione na szkodę dziecka, przedstawiciel organów ścigania lub wymiaru sprawiedliwości powinien powiadomić sąd rodzinny w trybie art. 23 k.p.k. lub art. 572 k.p.c. w celu rozważenia zasadności wszczęcia właściwego postępowania.

Jeżeli dziecko w chwili przesłuchania ma ukończone 15 lat, to nie można go przesłuchać w trybie art. 185a k.p.k. W takiej sytuacji – na etapie postępowania przygotowawczego – można złożyć wniosek o przesłuchanie dziecka przez sąd, z udziałem psychologa, w miejscu pobytu dziecka. Wniosek można uzasadnić złym stanem psychicznym dziecka i niebezpieczeństwem pogorszenia na skutek wielokrotnego przesłuchiwanie albo powołać się na podjętą terapię.

Jeśli sprawa trafiła do sądu i sąd chce jeszcze raz przesłuchać dziecko, można złożyć wniosek o zaniechanie powtórnego przesłuchiwanie i odczytanie uprzednio złożonych zeznań. W uzasadnieniu należy wskazać okoliczności jak powyżej oraz dodatkowo powołać się na art. 391 §1 k.p.k. i orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 1988 r. (SN IV KR 291/88).

Jeżeli obecność oskarżonego na rozprawie działa krępująco na pokrzywdzonego – w szczególności, jeśli jest nim dziecko – można złożyć wniosek o opuszczenie sali przez oskarżonego.

NOWE ROZWIĄZANIA PRZYJĘTE W USTAWIE O PRZECIWDZIAŁANIU PRZEMOCY W RODZINIE

Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, wprowadzona ustawą z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r. Nr 125, poz. 842), przez wiele miesięcy wzbudzała kontrowersje. Jej zmianę niewątpliwie należy jednak ocenić jako istotne podniesienie bezpieczeństwa ofiar przemocy w rodzinie ze względu na przyjęcie zupełnie nowych regulacji prawnych, nieznanych we wcześniej obowiązującym stanie prawnym.

Przede wszystkim wiele nowych obowiązków zostało nałożonych na gminy. Zgodnie z art. 9a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie to gmina podejmuje działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – w szczególności w ramach pracy w zespole interdyscyplinarnym powoływanym przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta. W skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi kuratorzy, a także przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych. W skład zespołu interdyscyplinarnego mogą wchodzić także prokuratorzy oraz przedstawiciele innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego odbywają się w zależności od potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz na trzy miesiące.

Zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze w celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach. W skład grup roboczych wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia. Ponadto członkami grup roboczych mogą być także kuratorzy sądowi oraz przedstawiciele innych podmiotów – specjaliści w dziedzinie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych wykonują zadania w ramach obowiązków służbowych lub zawodowych.

Zgodnie z art. 9b ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zadaniem zespołu interdyscyplinarnego jest integrowanie i koordynowanie działań podmiotów, których

przedstawiciele wchodzi w skład zespołu i grup roboczych, oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez:

- 1) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie;
- 2) podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
- 3) inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
- 4) rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- 5) inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Do zadań grup roboczych należy w szczególności:

- 6) opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie;
- 7) monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy;
- 8) dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.

Stosownie do treści art. 9d ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie podejmowanie interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się na podstawie procedury „Niebieskie Karty” i nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Procedura „Niebieskie Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie.

Przedstawiciele tych podmiotów realizują procedurę „Niebieskie Karty” w oparciu o zasadę współpracy i przekazują informacje o podjętych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego.

Wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” następuje przez wypełnienie formularza „Niebieska Karta” w przypadku powzięcia w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych podejrzenia stosowania przemocy wobec członków rodziny albo w wyniku zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny lub przez osobę będącą świadkiem przemocy w rodzinie.

W ramach procedury „Niebieskie Karty” do szczególnych zadań przedstawiciele oświaty, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245), należy:

Udzielenie kompleksowych informacji o:

- a) możliwościach uzyskania pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- b) możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.

Niezwłoczne zorganizowanie dostępu do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.

Prowadzenie rozmów z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, na temat konsekwencji stosowania przemocy w rodzinie oraz informowanie tych osób o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (interwencja psychologiczno-pedagogiczna).

Diagnozowanie sytuacji i potrzeb osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, w tym w szczególności wobec dzieci.

Udzielanie kompleksowych informacji rodzicowi, opiekunowi prawnemu, faktycznemu lub osobie najbliższej o możliwościach pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej oraz wsparcia rodzinie, w tym o formach pomocy dzieciom świadczonych przez instytucje i podmioty w zakresie specjalistycznej pomocy na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Wprowadzone zostały także nowe możliwości odseparowania sprawcy od ofiary.

Zgodnie z art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, jeżeli członek rodziny wspólnie zajmujący mieszkanie swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania. Sąd rozpoznaje

sprawę w trybie przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – *Kodeks postępowania cywilnego* o postępowaniu nieprocesowym. Postanowienie zapada po przeprowadzeniu rozprawy, która powinna odbyć się w terminie jednego miesiąca od daty wpłynięcia wniosku. Staje się ono wykonalne z chwilą ogłoszenia i może być zmienione lub uchylone w razie zmiany okoliczności¹⁵.

Jednym z najbardziej kontrowersyjnych przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie jest art. 12a. Zgodnie z jego treścią w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie pracownik socjalny wykonujący obowiązki służbowe ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej (w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks karny*), w rodzinie zastępczej lub w całodobowej placówce opiekuńczo-wychowawczej. Decyzję w tej sprawie pracownik socjalny podejmuje wspólnie z funkcjonariuszem Policji, a także z lekarzem lub ratownikiem medycznym bądź pielęgniarką.

Pracownik socjalny ma obowiązek powiadomić niezwłocznie o odebraniu dziecka sąd opiekuńczy, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin.

Rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym przysługuje zażalenie do sądu opiekuńczego. W zażaleniu można domagać się zbadania zasadności i legalności odebrania dziecka oraz prawidłowości jego dokonania. Zażalenie może być wniesione za pośrednictwem pracownika socjalnego lub funkcjonariusza Policji, którzy dokonali odebrania dziecka. W takim przypadku zażalenie podlega niezwłocznemu przekazaniu do sądu opiekuńczego.

Sąd rozpatruje zażalenie niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin. W razie uznania bezzasadności lub nielegalności odebrania dziecka sąd zarządza natychmiastowe przekazanie dziecka rodzicom, opiekunom prawnym lub faktycznym, od których dziecko zostało odebrane. W przypadku stwierdzenia bezzasadności, nielegalności lub nieprawidłowości odebrania dziecka sąd zawiadamia o tym przełożonych osób, które dokonały odebrania

O prawie do złożenia zażalenia, wraz ze wskazaniem sądu opiekuńczego właściwego miejscowo do jego rozpatrzenia, pracownik socjalny lub funkcjonariusz Policji poucza

---

¹⁵ Art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

rodziców, opiekunów prawnych lub faktycznych dziecka. Pouczenie to należy wręczyć na piśmie (art. 12b i c ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie).

Osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie, niezwłocznie zawiadamiają o tym Policję lub prokuratora.

Osoby będące świadkami przemocy w rodzinie powinny zawiadomić o tym Policję, prokuratora lub inny podmiot działający na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie¹⁶.

Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wpłynęła także na zmianę poszczególnych przepisów innych aktów prawnych, w tym m.in.: *Kodeksu karnego*¹⁷, *Ustawy o pomocy społecznej*¹⁸, *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*¹⁹, *Kodeksu postępowania cywilnego*²⁰, *Ustawy o Policji*²¹, *Kodeksu postępowania karnego*²², *Kodeksu karnego wykonawczego*²³.

---

¹⁶ Art. 12 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

¹⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny*, Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.

¹⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593, z późn. zm.

¹⁹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, Dz.U. z 1964 r. Nr 9, poz. 59, z późn. zm.

²⁰ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. *Kodeks postępowania cywilnego*, Dz.U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.

²¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz.U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277, z późn. zm.

²² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego*, Dz.U. 1997 Nr 89, poz. 555, z późn. zm.

²³ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593, z późn. zm.

BIBLIOGRAFIA

1. Browne K., Herbert M., (1999), *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, s. 17.
2. Michalik M., (2003), *Krzywda dzieci*, [w:] Tubalicki W. (red.), *Krzywda. Zagadnienia teoretyczne i problemy praktyki*, Olsztyn: Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego, s. 219.
3. Siedlecki W., Świeboda Z., (2001), *Postępowanie cywilne*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, s.118–119.
4. Tyszkiewicz L., Hoc S., Wąsek A., Filipkowski W., Siwik Z., Kulik M., Bojarski M., Radecki W., Hofmański P., Sienkiewicz Z., Wilk L., Górniok O., Filar M., Kalitowski M., Paprzycki L., Pływaczewski E., Stefański R., (2010), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, s. 1148.

Źródła prawne

1. Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526.
2. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 03.04.1981 r., IV CZ 38/81, OSN 1982/5/66.
3. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13.10.1982 r., III CRN 129/82.
4. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 kwietnia 1992 r., Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, Dz.U. z 1992 r. Nr 038, poz.163.
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z 13.09.2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, Dz.U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245.
6. Ustawa z 10 czerwca 2010 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz.U. z 2010 r. Nr 125, poz. 842, z późn. zm.
7. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593, z późn. zm.
8. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.
9. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. z 1964 r. Nr 9, poz. 59, z późn. zm.
10. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. z 1964 r. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.
11. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, Dz.U. z 1997 r. Nr 89, poz.555, z późn. zm.
12. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, Dz.U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.
13. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, Dz.U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277, z późn. zm.
14. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, druk sejmowy nr 3639 (<http://orka.sejm.gov.pl/proc4.nsf/opisy/3639.htm>).
15. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 sierpnia 1970 r., IV KR 146/70, OSPIKA 1971, nr 2, poz. 41.
16. Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 1988 r., SN IV KR 291/88

ANEKS

Przykład wypełnionej *Niebieskiej Karty A* – str. 24
i *Niebieskiej Karty B* – str. 32

Przykładowe wzory pism procesowych:

Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa – str. 38

Wniosek o wgląd w sytuację małoletniego – str. 40

NIEBIESKA KARTA — A¹⁾

.....
(miejscowość, data)

.....
(pieczęć podmiotu, o którym mowa
w art. 9d ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r.
o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
wypełniającego formularz „Niebieska Karta — A”

**I. DANE OSOBY, CO DO KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE JEST DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ
W RODZINIE**

1. Imię i nazwisko: *Adam Nowak*

2. Imiona rodziców: *Ewa, Andrzej*

3. Miejsce zamieszkania:

kod pocztowy: *01-001* miejscowość: *Warszawa* województwo: *mazowieckie*

ulica: *Polna*, numer domu: *2* numer mieszkania: *2*

numer telefonu: *(22)123 45 67*

4. Aktualny adres pobytu:

kod pocztowy: *01-001* miejscowość: *Warszawa* województwo: *mazowieckie*

ulica: *Polna*, numer domu: *2* numer mieszkania: *2*

numer telefonu: *(22)123 45 67*

**II. INFORMACJA DOTYCZĄCA ZGŁOSZENIA PODEJRZENIA STOSOWANIA PRZEMOCY W
RODZINIE**

1. Zgłaszający: osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie:

.....
.....

2. Zgłaszający: inna osoba (np. rodzic, opiekun prawny, opiekun faktyczny, osoba najbliższa, świadek):

świadek – wychowawca klasy

1) Imię i nazwisko: *Elżbieta Kowalska*

2) Miejsce zamieszkania: kod pocztowy: *01-001* miejscowość: *Warszawa*

województwo: *mazowieckie* ulica: *Łąkowa* numer domu: *3*

numer mieszkania: *14* numer telefonu: *22 012 43 65*

III. DANE OSOBY, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC
W RODZINIE

1. Imię i nazwisko: *Ewa Nowak, Andrzej Nowak*
2. Miejsce zamieszkania: kod pocztowy: *01-001* miejscowość: *Warszawa*
województwo: *mazowieckie* ulica: *Polna* numer domu: *2* numer mieszkania: *2*
numer telefonu: *(22) 123 45 67*
3. Stosunek pokrewieństwa z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie: **rodzice**

IV. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC
W RODZINIE, ZACHOWYWAŁA SIĘ W NASTĘPUJĄCY SPOSÓB:

Formy przemocy w rodzinie	Wobec dorosłych			Wobec dzieci		
	TAK	NIE	wobec kogo*	TAK	NIE	wobec kogo*
Stosowała przemoc fizyczną, w tym:						
popychanie		X			X	
uderzanie		X			X	
wykrecanie rak		X			X	
duszenie		X			X	
kopanie		X			X	
spoliczkowanie		X			X	
inne (podać jakie)		X			X	
Uszkodzenia ciała, w tym:						
zasinienia		X			X	
zadrapania		X			X	
krwawienia		X			X	
oparzenia		X			X	
inne (podać jakie)		X			X	
Stosowała przemoc psychiczną, w tym:						
izolacje		X			X	
wyzwiska		X			X	
ośmieszanie		X			X	
groźby		X			X	
kontrolowanie		X			X	
ograniczanie kontaktów		X			X	
krytykowanie		X			X	
poniżanie		X			X	
demoralizacje		X			X	
ciągłe niepokoienie		X			X	
inne (podać jakie)		X			X	
Stosowała przemoc seksualną, w tym:						
	TAK	NIE	wobec kogo*	TAK	NIE	wobec kogo*

Formy przemocy w rodzinie	Wobec dorosłych			Wobec dzieci		
	TAK	NIE	wobec kogo*	TAK	NIE	wobec kogo*
zmuszanie do obcowania płciowego i innych czynności seksualnych		X			X	
Inny rodzaj zachowań, w tym:						
niszczenie/uszkodzenie mienia		X			X	
zabór/przywłaszczenie mienia		X			X	
groźba karalna/znieważenie		X			X	
zmuszanie do picia alkoholu		X			X	
zmuszanie do zażywania środków odurzających lub substancji psychotropowych oraz niezleconych		X			X	
inne działające na szkodę najbliższych (podać jakie)		X		zaniedbywanie		syn

* Na przykład: żony, męża, partnera, partnerki, matki, ojca, córki, syna.

V. OD JAK DAWNA TE ZACHOWANIA MAJĄ MIEJSCE

3 lata

VI. ZACHOWANIE

Zachowanie się osoby	Osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w		Osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc	
	TAK	NIE	TAK	NIE
trudność nawiązania kontaktu	X		X	
spokojny/-na		X		X
płaczliwy/-wa		X	X	
zastraszony/-na	X			X
unika rozmów	X		X	
agresywny/-na	X		X	
stawia opór Policji		X		X

VII. OPIS MIEJSCAZDARZENIA

(np. szkody, zniszczone sprzęty, nieporządek, rozbite szkło, uszkodzone drzwi, brud, ślady krwi, ślady spożywania alkoholu, wyczuwalna woń alkoholu, inne)

Mieszkanie bardzo zaniedbane, niesprzątane, niewietrzone. Dziecko nie ma własnego miejsca.

VIII. ŚWIADKOWIE STOSOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE

Świadek I

1. Imię i nazwisko: *Elżbieta Kowalska*

2. Miejsce zamieszkania:

kod pocztowy: 01-001 miejscowość: Warszawa województwo: mazowieckie

ulica: Łąkowa numer domu: 3 numer mieszkania: 14

numer telefonu: (22) 012 43 65

Świadek II

1. Imię i nazwisko:

.....

2. Miejsce zamieszkania:

kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....

ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....

numer telefonu: .....

Świadek III

1. Imię i nazwisko:

.....

2. Miejsce zamieszkania:

kod pocztowy: ..... miejscowość: ..... województwo: .....

ulica: ..... numer domu: ..... numer mieszkania: .....

numer telefonu: .....

IX. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, BYŁA JUŻ KIEDYKOLWIEK KARANA ZA PRZESTĘPSTWO Z UŻYCIEM PRZEMOCY LUB GROŻBY JEJ UŻYCIA:

TAK

NIE

NIE USTALONO

X. CZY W STOSUNKU DO OSOBY, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, SĄD ZASTOSOWAŁ DOZÓR KURATORA SĄDOWEGO:

TAK

NIE

NIE USTALONO

XI. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, NADUŻYWA ALKOHOLU:

TAK

NIE

NIE USTALONO

XII. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, NADUŻYWA ŚRODKÓW ODURZAJĄCYCH, SUBSTANCJI PSYCHOTROPOWYCH LUB LEKÓW:

TAK

NIE

NIE USTALONO

XIII. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, BYŁA LECZONA PSYCHIATRYCZNIE:

TAK NIE NIE USTALONO

XIV. CZY OSOBA, WOBEC KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE STOSUJE PRZEMOC W RODZINIE, POSIADA BRONŃ:

TAK NIE NIE USTALONO

XV. CZY W ZWIĄZKU ZE STOSOWANIEM PRZEMOCY W RODZINIE BYŁY PODEJMOWANE NASTĘPUJĄCE DZIAŁANIA:

- powiadomienie i interwencje Policji **nie**
- powiadomienie prokuratury **nie**
- zatrzymanie **nie**
- dozór Policji **nie**
- wydanie zakazu kontaktowania się z określonymi osobami **nie**
- wydanie zakazu zbliżania się do określonych osób **nie**
- wydanie postanowienia o obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym
- tymczasowe aresztowanie **nie**
- wszczęcie postępowania karnego lub innego postępowania sądowego (jakiego? np. rozwodowego, rodzinnego) **wniosek o wgląd w sytuację małoletniego**
- poddanie wykonywania władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego **nie**
- odebranie dziecka w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie **nie**
- zobowiązanie do poddania się leczeniu odwykowemu (w stosunku do kogo?) **nie**
- leczenie innych uzależnień (jakich, w stosunku do kogo?) **nie**
- zobowiązanie do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych (nałożone przez kogo?) **nie**
- udzielono pomocy medycznej **nie**
- inne działania (jakie?) **pomoc socjalna w postaci posiłków, opieka nad małoletnim w świetlicy**

XVI. DZIAŁANIA PODJĘTE PRZEZ POLICJĘ

Działania podjęte przez Policję	Osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w		Osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc	
	TAK	NIE	TAK	NIE
pouczenie		x		x
środki przymusu bezpośredniego (jakie?)		x		x
badanie na zawartość alkoholu	..... (wvnik)	x	..... (wvnik)	x
izba wytrzeźwień		x		x
policyjne pomieszczenia dla osób zatrzymanych/do		x		x
policyjne pomieszczenia dla osób zatrzymanych		x		x
policyjna izba dziecka		x		x

XVII. DANE DOTYCZĄCE RODZINY

Inne osoby pozostające we wspólnym gospodarstwie z osobą, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie:

Lp.	Imię i nazwisko	Stosunek pokrewieństw	Wiek	Czym się zajmuje*
1	Ewa Nowak	matka	32	bezrobotna
2	Andrzej Nowak	ojciec	39	elektryk
3				
4				

* Zawód, miejsce pracy, w przypadku dzieci — szkoła/klasa.

XVIII. INFORMACJE DOTYCZĄCE STANU ZDROWIA OSOBY, CO DO KTÓREJ ISTNIEJE PODEJRZENIE, ŻE JEST DOTKNIĘTA PRZEMOCĄ W RODZINIE

1. Stan psychiczny:

- pobudzony/-na   ospały/-ła/apatyczny/-na   płaczący/-wa
 agresywny/-na   lękliwy/-wa   inny/-na (jaki/-ka?)

2. Porozumiewanie się:

- chętnie nawiązuje kontakt   trudno nawiązuje kontakt
 małomówny/-na   jąka się
 krzyczy   wypowiada się nielogicznie
 odmawia odpowiedzi na zadawane pytania
 porozumiewa się niewerbalnie (np. językiem migowym, gestami, piktogramami itp.)

.....

Reakcja na osobę towarzyszącą (szczególnie ważne w przypadku dzieci):

.....

3. Rodzaje uszkodzeń:

- skaleczenia   ślady nakłucia   ślady ugryzienia
 otarcia naskórka   siniaki   krwawienia
 ślady oparzenia   zwichnięcia   złamania kości

4. Stan higieny:

- Skóra:**   czysta   brudna
                                   wysuszona   odmrożona
                                   odparzona   odleżyny
                                   pieluszkowe zapalenie
- Włosy:**   skóry   brudne
                                   czyste   łysienie/włosy
                                   wszawica   powyrywane

5. Inne objawy podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie/zaniedbania:

- strój brudny/nieadekwatny do pory roku   waga/wzrost nieadekwatne do wieku
 rozwój nieadekwatny do wieku   wyniszczenie organizmu
 odwodnienie   ponawianie zgłoszeń do lekarza

- niekorzystanie z pomocy lekarza mimo przewlekłej choroby
- niestosowanie się do wcześniejszych zaleceń lekarskich
6. Obrażenia i objawy spójne z wersją przedstawioną przez osobę, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie:
- TAK NIE
7. W przypadku dziecka obrażenia i objawy spójne również z wersją przedstawioną przez rodzica lub opiekuna prawnego lub opiekuna faktycznego:
- TAK NIE
8. Konieczność przeprowadzenia konsultacji specjalistycznej
- TAK NIE
9. Podjęte leczenie: **nie**
- przyjęto na oddział szpitalny (jaki?).....
- skierowano do szpitala (jakiego?) .....
- udzielono pomocy ambulatoryjnej odesłano do domu
- inne (jakie?) .....
10. Poinformowano o możliwości otrzymania zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z przemocą w rodzinie na podstawie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 października 2010 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 201, poz. 1334).
- TAK NIE
11. Wydano zaświadczenie lekarskie:
- TAK NIE
12. Wydano skierowanie na badanie lekarskie:
- TAK NIE
13. Wydano zwolnienie lekarskie od pracy:
- TAK NIE
- XIX. PODJĘTE DZIAŁANIA INTERWENCYJNE**
1. Działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie:
- powiadomienie Policji** udzielenie pomocy socjalnej
- udzielenie pomocy medycznej
(w przypadku przemocy seksualnej należy działać zgodnie z procedurą postępowania Policji i placówki medycznej)
- inne (jakie?) .....
2. Działania zmierzające do zapewnienia bezpieczeństwa osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, poprzez zapewnienie jej miejsca w placówce całodobowej:
- specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie **nie**
- ośrodku wsparcia **nie**
- ośrodku interwencji kryzysowej **nie**
- domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży **nie**
- szpitalu **nie**
- innych (jakich?) **nie**
- .....

3. Działania zmierzające do udzielenia pomocy dzieciom

złożono wniosek o wgląd w sytuację małoletniego

4. Przekazanie informacji organom właściwym do prowadzenia postępowania przygotowawczego

złożono zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa znęcania

5. Inne (jakie?)

.....
.....

XX. WNIOSKI PRZEDSTAWICIELA PODMIOTU WYPEŁNIAJĄCEGO FORMULARZ

Dziecko od lat zaniedbane, rodzice niewydolni wychowawczo, długotrwale nie zaspokajają podstawowych potrzeb dziecka, zrezygnowali z pomocy socjalnej, nie współpracują ze szkołą.

XXI. DODATKOWE INFORMACJE

.....
.....

1) Części I—XV, XVII i XIX—XXI wypełniają przedstawiciele wszystkich pomiotów wymienionych w art. 9d ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Część XVI dodatkowo wypełnia przedstawiciel Policji.

Część XVIII dodatkowo wypełnia przedstawiciel ochrony zdrowia.

.....
(podpis przedstawiciela podmiotu wypełniającego formularz „Niebieska Karta — A”)

.....
(data wpływu formularza „Niebieska Karta” — A do przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego)

WZÓR

NIEBIESKA KARTA — B

POUCZENIE DLA OSÓB DOTKNIĘTYCH PRZEMOCĄ W RODZINIE

Co to jest przemoc w rodzinie?

Przemoc w rodzinie to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Kto może być ofiarą przemocy w rodzinie?

- współmałżonkowie
- partnerzy w związkach nieformalnych
- dzieci
- osoby starsze
- osoby niepełnosprawne

Najczęstsze formy przemocy w rodzinie to:

Przemoc fizyczna:

- bicie, popychanie, kopanie, duszenie, bicie przedmiotami, parzenie, policzkowanie...

Przemoc psychiczna:

- wyśmiewanie, szydzenie, lżenie, okazywanie braku szacunku, poddawanie stałej krytyce, kontrolowanie i ograniczanie kontaktu z bliskimi...

Przemoc seksualna:

- wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi...

Inny rodzaj zachowań:

- zmuszanie do oddawania uzyskiwanych środków finansowych, uniemożliwienie Podjęcia pracy, niezaspakajanie podstawowych potrzeb materialnych...
- niszczenie rzeczy osobistych
- demolowanie mieszkania
- wynoszenie sprzętów domowych i ich sprzedawanie
- pozostawianie bez opieki osoby, która z powodu choroby, niepełnosprawności bądź wieku nie może samodzielnie zaspokoić swoich potrzeb
- zmuszanie do picia alkoholu
- zmuszanie do zażywania środków odurzających, substancji psychotropowych lub leków

PAMIĘTAJ!!!

Prawo zabrania stosowania przemocy i krzywdzenia swoich bliskich. Jeżeli Ty lub ktoś z Twoich bliskich jest ofiarą przemocy ze strony osoby najbliższej, nie wstydź się prosić o pomoc. Prawo stoi po Twojej stronie!

Jeżeli doznajesz takich zachowań, powiadom:

- Policję, dzwoniąc na numer 997 lub 112,
- prokuraturę.

Policjant ma obowiązek:

- **zapewnienia bezpieczeństwa** (art. 15a ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji — policjanci, wykonując czynności, mają prawo zatrzymywania sprawców przemocy w rodzinie stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego);
- **przekazania informacji o interweniujących policjantach** (stopień, imię i nazwisko oraz numer identyfikacyjny policjantów, nazwa i siedziba jednostki, w której pełnią służbę);
- **przekazania, na wniosek sądu lub prokuratury, dokumentacji policyjnej** jako dowodów w postępowaniu;
- **uczestniczenia, na wniosek sądu, jako świadkowie** w sprawie karnej.

Prokurator w toku postępowania przygotowawczego ma prawo do:

- oddania podejrzanego pod dozór Policji z zakazem kontaktowania się z pokrzywdzonym;
- oddania podejrzanego pod dozór Policji zamiast zastosowania tymczasowego aresztowania, pod warunkiem
- że oskarżony w wyznaczonym terminie opuści lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym oraz określi miejsce swojego pobytu;
- nakazania podejrzanemu opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym — jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

Polskie prawo ściga sprawców przestępstw przeciwko osobom bliskim za:

- znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny — art. 207 k.k.;
- uderzenie człowieka lub naruszenie jego nietykalności cielesnej w inny sposób — art. 217 k.k. (ściganie przestępstwa odbywa się z oskarżenia prywatnego);
- pozbawienie człowieka wolności — art. 189 k.k.;
- grożenie innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona — art. 190 k.k. (ścigane na wniosek po- krzywdzonego);
- wzbudzanie u innej osoby uzasadnionego okolicznościami poczucia zagrożenia lub naruszenie jej prywatności poprzez uporczywe nękanie — art. 190a § 1 k.k. (ściganie na wniosek pokrzywdzonego);
- stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej, w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia określonego stanu — art. 191 k.k.;
- utrwalanie wizerunku nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej, przez użycie wobec niej prze- mocy, groźby bezprawnej lub podstępu, albo rozpowszechnienie wizerunku nagiej osoby lub w trakcie czynności seksualnej bez jej zgody — art. 191a k.k. (ściganie na wniosek pokrzywdzonego);

- doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem (zgwałcenie) oraz doprowadzenie w ten sam sposób innej osoby do poddania się innej czynności seksualnej lub wykonania takiej czynności — art. 197 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego); /UWAGA! Przystępstwo to popełnia również małżonek, który dopuszcza się zgwałcenia współmałżonka!;/
- spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w postaci: pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia bądź innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej lub znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałe, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała — art. 156 k.k.;
- spowodowanie naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia, w wyniku którego pokrzywdzonym jest osoba najbliższa — art. 157 § 1 i 2 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego);
- uporczywe uchylanie się od wykonania ciążącego z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to narażanie jej na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych (uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego) — art. 209 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego, organu opieki społecznej lub innego właściwego organu);
- kradzież lub kradzież z włamaniem na szkodę osoby najbliższej — art. 278 k.k. i art. 279 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego);
- niszczenie, uszkodzanie cudzej rzeczy lub czynienie jej niezdatną do użytku — art. 288 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego);
- porzucenie wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny — art. 210 k.k.;
- uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego poniżej lat 15 albo osoby nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru — art. 211 k.k.;
- obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszczenie się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadzenie jej do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania — art. 200 k.k.;
- rozpijanie małoletniego, przez dostarczanie mu napoju alkoholowego, ułatwianie jego spożycia, lub nakłanianie go do spożycia takiego napoju — art. 208 k.k.

Masz też prawo do złożenia na Policji lub w prokuraturze zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa przez osobę, która krzywdzi Ciebie i Twoją rodzinę.

PAMIĘTAJ!!!

Sprawca przemocy wobec bliskich, gdy czuje się bezkarny, prawdopodobnie nie zmieni się, będzie dalej stosował przemoc, bez względu na składane obietnice; następnym razem może być znacznie gorzej.

Jeżeli jednak zaufasz jego deklaracjom o zmianie zachowania wobec Ciebie/Twojej rodziny i zechcesz się wycofać, pamiętaj, że złożone przez Ciebie dotychczas zeznania nie będą mogły być wykorzystane przez prawne instytucje działające po to, aby Ci pomóc. Dlatego zanim podejmiesz taką decyzję, zastanów się i skonsultuj ją z psychologiem, terapeutą lub inną osobą pomagającą ofiarom przemocy w rodzinie, np. w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy rodzinie, ośrodku interwencji kryzysowej.

PAMIĘTAJ!!!

Zahamowanie przemocy w rodzinie jest możliwe — możesz z nią walczyć i uzyskać pomoc dla siebie i swoich bliskich.

Jak to możliwe?

Zrób dwa kroki:

1. Krok pierwszy — zanotuj przebieg zdarzenia (pamięć bywa zawodna):

Kto Cię skrzywdził? (imię i nazwisko)

.....

Kim jest dla Ciebie sprawca przemocy w rodzinie? (Podać kto — mąż, żona, partner, partnerka, ojciec, matka, brat, siostra, syn, córka, inne)

.....

.....

Kiedy to się stało?

data ..... godzina ..... miejsce .....

Na czym polegała przemoc? (awantura, krzyk, lżenie, bicie, kopanie, rzucanie sprzętami, niszczenie sprzętów, bicie dzieci, groźby pobicia, groźby zabicia, wyrzucanie z domu, inne — podać jakie?)

.....

.....

.....

.....

Kto widział, słyszał przebieg zdarzenia?

.....

Kto interweniował? (imię i nazwisko policjanta, jego numer służbowy, jednostka)

.....

.....

.....

Czy po raz pierwszy Policja interweniuje w Twoim domu w takiej sprawie?

TAK

NIE

Jak często dochodzi do przemocy w Twoim domu? (raz w miesiącu, raz na tydzień, częściej)

.....

Kiedy to się wydarzyło poprzednim razem? .....

Czy przemocy w rodzinie towarzyszy picie alkoholu?

TAK

NIE

Czy zawsze krzywdzi Cię ten sam sprawca?

TAK

NIE

Czy sprawca był już karany sądownie za czyn podobny?

TAK

NIE

Czy wobec sprawcy sąd zastosował dozór kuratora sądowego?

TAK

NIE

2. Krok drugi — do kogo możesz zwrócić się o pomoc?

Czy kiedykolwiek korzystałeś/korzystałaś z pomocy instytucji lub organizacji obowiązanych do udzielania pomocy?

TAK

NIE

Jeżeli: „TAK”, to z pomocy jakich instytucji lub organizacji?

.....
 .....

Jeżeli: „NIE”, to poniżej podajemy Ci nazwy instytucji i organizacji, z których pomocy możesz skorzystać i się do nich zwrócić:

- **Ośrodki pomocy społecznej** — pomogą Ci w sprawach socjalnych, bytowych i prawnych.
- **Powiatowe centra pomocy rodzinie** — pomogą Ci w zakresie prawnym, socjalnym, terapeutycznym lub udzielą informacji na temat instytucji lokalnie działających w tym zakresie w Twojej miejscowości.
- **Ośrodki interwencji kryzysowej** — zapewnią schronienie Tobie i Twojej rodzinie, gdy jesteś ofiarą przemocy w rodzinie, udzielą Ci pomocy i wsparcia w przezwyciężeniu sytuacji kryzysowej, a także opracują plan pomocy.
- **Ośrodki wsparcia** — zapewnią schronienie Tobie i Twojej rodzinie, gdy jesteś ofiarą przemocy w rodzinie, udzielą Ci pomocy i wsparcia w przezwyciężeniu sytuacji kryzysowej.
- **Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie** — zapewnią bezpłatne schronienie Tobie i Twojej rodzinie, gdy jesteś ofiarą przemocy w rodzinie, oraz udzielą Ci specjalistycznej pomocy, w tym: pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej, terapeutycznej i medycznej, oraz wsparcia w przezwyciężeniu sytuacji kryzysowej, a także opracują plan pomocy.
- **Prokuratura, Policja** — możesz tam złożyć zawiadomienie o przestępstwie znęcania się popełnionym na Twoją szkodę lub na szkodę Twoich bliskich i poprosić o udzielenie podstawowej informacji prawnej.
- **Sąd rodzinny i opiekuńczy** — możesz tam złożyć pozew w sprawach rodzinnych lub wnioski dotyczące spraw opiekuńczych Twoich dzieci.
- **Ochrona zdrowia** — możesz tam uzyskać zaświadczenie lekarskie o doznanych obrażeniach, poprosić o pomoc lekarską, spytać o adresy specjalistycznych poradni lekarskich.
- **Komisje rozwiązywania problemów alkoholowych** — jeżeli przemocy w Twoim domu towarzyszy picie alkoholu, możesz zwrócić się do nich z wnioskiem o skierowanie sprawcy przemocy na leczenie odwykowe lub uzyskać inną pomoc związaną z nadużywaniem przez niego alkoholu.

Na Twoim terenie funkcjonują lokalne placówki udzielające pomocy ofiarom przemocy w rodzinie:

Lp.	Nazwa	Adres	Telefon	Adres

Możesz zadzwonić również pod numery telefonów:

- **Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”** tel. 801 12 00 02 (płatny pierwszy impuls, linia czynna od poniedziałku do soboty w godzinach 8⁰⁰—22⁰⁰, w niedziele i święta w godzinach 8⁰⁰—16⁰⁰), tel. (22) 666 28 50 — dyżur prawny (linia płatna, czynna w poniedziałek i wtorek w godzinach 17⁰⁰—21⁰⁰), Poradnia e-mailowa: niebieskalinia@niebieskalinia.info.
- **Policyjnego Telefonu Zaufania** tel. 800 120 226 (linia bezpłatna przy połączeniu z telefonów stacjonarnych, czynna codziennie w godzinach od 9³⁰ do 15³⁰, od godz. 15³⁰ do 9³⁰ włączony jest automat).

WAŻNE

Na skutek wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” informacja dotycząca Twojej sytuacji rodzinnej zostanie przekazana przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego, który podejmie dalsze działania.

Zawsze możesz wzywać Policję na interwencję, poinformować prokuraturę oraz zwrócić się o pomoc do podmiotu/organizacji realizujących działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Możesz również poprosić dzielnicowego, aby przyszedł do Twojego domu i udzielił stosownej pomocy i niezbędnych informacji.

....., dnia .....

Nazwa placówki oświatowej
imię, nazwisko osoby składającej zawiadomienie
adres placówki

Prokuratura Rejonowa

.....

ZAWIADOMIENIE O POPEŁNIENIU PRZESTĘPSTWA

Na podstawie art. 304 § 1 k.p.k. zawiadamiam o popełnieniu przez ....., zam. .... na szkodę małoletniego ....., zam. .... przestępstwa polegającego na ....., tj. o czyn zabroniony spełniający przesłanki przestępstwa określonego w art. ....k.k.

Ponadto wnoszę o przesłuchanie w charakterze świadków:

- ....., zam. ....;
- ....., zam. ....;

oraz dopuszczenie dowodów w postaci:

- 9) ..... na okoliczność .....
- 10) ..... na okoliczność .....

UZASADNIENIE

.....
.....
.....
.....

Należy zwięźle opisać stan faktyczny oraz zachowanie sprawcy, które wg zawiadamiającego nosi cechy przestępstwa i ewentualnie podać dowody na poparcie twierdzeń.

Przykładowo:

Małoletni Adam Nowak jest uczniem klasy 3 szkoły podstawowej w .....
Od samego początku nauki jest zaniedbywany przez rodziców – chodzi ubrany nieadekwatnie do warunków atmosferycznych i pory roku, rzadko przynosi ze sobą jedzenie do szkoły, nie odrabia zadań domowych.

Na skutek interwencji wychowawcy klasy, pani Elżbiety Kowalskiej, przez pierwsze 2 lata nauki w szkole miał zapewnione posiłki przez Ośrodek Pomocy Społecznej oraz opiekę w świetlicy. W tym roku szkolnym matka małoletniego Ewa Nowak zrezygnowała z tej formy pomocy. Od tego czasu chłopiec ma coraz słabsze oceny, częściej nie przychodzi na zajęcia. Rodzice nie uczestniczą w zebraniach szkolnych, nie stawiają się na wezwanie wychowawcy małoletniego ani nawet dyrektora placówki.

W naszej ocenie rodzice małoletniego Adama Nowaka dopuścili się wobec niego przemocy ekonomicznej. Nie tylko nie zaspokajają jego podstawowych potrzeb bytowych i materialnych, ale wręcz pozbawili go możliwości pomocy ze strony Ośrodka Pomocy Społecznej i szkoły.

.....
własnoręczny podpis

Załączniki:

.....
.....

....., dnia .....

Wnioskodawca:

*Nazwa placówki oświatowej
imię, nazwisko osoby składającej zawiadomienie
adres placówki*

Uczestnik postępowania:

*imię, nazwisko
adres zamieszkania*

Sąd Rejonowy w .....
Wydział Rodzinny
adres

WNIOSEK O WGLĄD W SYTUACJĘ MAŁOLETNIEGO

Wnoszę o dokonanie wglądu w sytuację małoletniego ..... (*imię, nazwisko, adres, wiek dziecka*).

UZASADNIENIE

.....
.....
.....

(W uzasadnieniu należy wskazać: dane osobowe dziecka oraz dane dotyczące rodziców/opiekunów dziecka, opis sytuacji, z powodu której składany jest wniosek o wgląd w sytuację dziecka, ze wskazaniem świadków i posiadanej dokumentacji).

Przykładowo:

Małoletni Adam Nowak jest uczniem klasy 3 szkoły podstawowej w .....
Od samego początku nauki jest zaniedbywany przez rodziców – chodzi ubrany nieadekwatnie do warunków atmosferycznych i pory roku, rzadko przynosi ze sobą jedzenie do szkoły, nie odrabia zadań domowych.

Na skutek interwencji wychowawcy klasy, pani Elżbiety Kowalskiej, przez pierwsze 2 lata nauki miał zapewnione posiłki w szkole przez Ośrodek Pomocy Społecznej oraz opiekę w świetlicy. W tym roku szkolnym matka małoletniego Ewa Nowak zrezygnowała z tej formy pomocy. Od tego czasu chłopiec ma coraz słabsze oceny, częściej nie przychodzi na zajęcia.

Rodzice nie uczestniczą w zebraniach szkolnych, nie stawiają się na wezwanie wychowawcy małoletniego ani nawet dyrektora placówki.

W naszej ocenie rodzice małoletniego Adama Nowaka dopuścili się wobec niego przemocy ekonomicznej. Nie tylko nie zaspokajają jego podstawowych potrzeb bytowych i materialnych, ale wręcz pozbawili go możliwości pomocy ze strony Ośrodka Pomocy Społecznej i szkoły.

Wobec powyższego wnoszę jak we wstępie.

.....
własnoręczny podpis